กระบวนการพัฒนาเครือข่ายประชาสังคมเพื่อการอนุรักษ์น้ำ : กรณีศึกษาเครือข่ายรักษ์คลองอู่ตะเภา จังหวัดสงขลา

The Development Process of Civil Society Networks for Water Conservation : A Case Study of Khlong U-Taphao Network, Changwat Songkhla

ฐาปนีย์ เกื้อคลัง

Tapanee Kuaklung

เลขหมู่ TD313.T482H37 ส63 2550 ฉ.1

Bib Key 301274

11 มี.ค. 2551

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Science in Environmental Management

Prince of Songkla University

2550

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์ กระบวนการพัฒนาเครือข่ายประชาสังคมเพื่อการอนุรักษ์น้ำ : กรณีศึกษาเครือข่ายรักษ์คลองอู่ตะเภา จังหวัดสงขลา

ผู้เขียน นางสาวฐาปนีย์ เกื้อคลัง

สาขาวิชา การจัดการสิ่งแวดล้อม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เยาวนิจ กิตติธรกุล)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

.....
(ดร.ชนิษฎา ชูสุข)

คณะกรรมการสอบ

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมยศ ทุ่งหว้า)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิชัย กาญจนสุวรรณ)

.....กรรมการ
(ดร. เลิศชาย ศิริชัย)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เยาวนิจ กิตติธรกุล)

.....กรรมการ
(ดร.ชนิษฎา ชูสุข)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.เกรียงชัย ทองหนู)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อวิทยานิพนธ์ กระบวนการพัฒนาเครือข่ายประชาสังคมเพื่อการอนุรักษ์น้ำ : กรณีศึกษาเครือข่ายรักษ์คลองอู่ตะเภา จังหวัดสงขลา

ผู้เขียน นางสาวฐาปนีย์ เกื้อคลัง

สาขาวิชา การจัดการสิ่งแวดล้อม

ปีการศึกษา 2550

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของเครือข่ายรักษ์คลองอู่ตะเภา ผลการดำเนินงานและการขับเคลื่อนของเครือข่ายรักษ์คลองอู่ตะเภา ในการแก้ปัญหาและการอนุรักษ์คลองอู่ตะเภา ปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรค ในการแก้ไขปัญหาและการอนุรักษ์คลองอู่ตะเภาในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา รวมทั้งทิศทางของเครือข่ายรักษ์คลองอู่ตะเภาในการแก้ไขปัญหาและการอนุรักษ์คลองอู่ตะเภา โดยศึกษาจากตัวแทนองค์กรและบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานของเครือข่ายรักษ์คลองอู่ตะเภา ในพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ จำนวน 32 คน โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ วิธีการสังเกต การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และการสนทนากลุ่ม รวมทั้งการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า การก่อเกิดของเครือข่ายรักษ์คลองอู่ตะเภา เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มคนที่มีจิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อม ที่ตระหนักถึงปัญหาและความสำคัญของคลองอู่ตะเภาในพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ตั้งแต่ปี 2518 เป็นต้นมา ต่อมาในปี 2544 ได้มีการรวมกลุ่มในนามเครือข่ายรักษ์คลองอู่ตะเภา เพื่อเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันทั้ง 3 พื้นที่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูคลองอู่ตะเภา ต่อมาในปี 2547 ได้มีองค์กรจากภายนอก ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองท้องถิ่น และองค์กรพัฒนาเอกชนได้ให้การสนับสนุนการทำกิจกรรม มีการเพิ่มจำนวนสมาชิกมากขึ้น และมีกิจกรรมหลากหลายรูปแบบมากขึ้น

ปัจจัยที่เอื้อต่อการขับเคลื่อนเครือข่ายรักษ์คลองอู่ตะเภา ได้แก่ 1) สถานการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมของคลองอู่ตะเภา 2) คุณลักษณะผู้นำที่เป็นผู้มีอุดมการณ์ และยืนหยัดในอุดมการณ์ รวมทั้งมีความมุ่งมั่นในการทำงาน การเปิดโอกาสในการเรียนรู้แก่เยาวชน และการแสวงหาแนวร่วมที่หลากหลาย และ3) การใช้รูปแบบการขับเคลื่อนที่หลากหลายและต่อเนื่อง ได้แก่ การติดต่อสื่อสารที่หลากหลายและต่อเนื่อง ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น การมีพื้นที่สาธารณะ การมีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง และการมีจิตสำนึกสาธารณะของปัจเจกบุคคลผู้ร่วมขับเคลื่อนเครือข่ายฯ

อย่างไรก็ตาม เครือข่ายรักษ์คลองอู่ตะเภายังประสบกับอุปสรรคในการขับเคลื่อนเครือข่ายฯ ได้แก่ การขาดวิธีการในการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน และหน่วยงานภาครัฐไม่มีการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง

แนวทางและผลการดำเนินงานของเครือข่ายรักษ์คลองอู่ตะเภาในการแก้ไขปัญหาและอนุรักษ์คลองอู่ตะเภานั้น ในพื้นที่ต้นน้ำ นอกจากการสร้างความรู้และจิตสำนึกแก่เยาวชนแล้ว มีการใช้กลไกการควบคุมดูแลเชิงกฎหมายในระดับหนึ่ง ซึ่งต่างจากพื้นที่กลางน้ำที่เน้นกิจกรรมการสร้างความรู้และจิตสำนึกแก่เยาวชนในพื้นที่เป็นหลัก และพื้นที่ปลายน้ำที่เน้นกิจกรรมด้านประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น การพัฒนาความรู้และจิตสำนึกของเยาวชนและการใช้ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นทิศทางหลักของเครือข่ายรักษ์คลองอู่ตะเภาในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาและอนุรักษ์คลองด้วยเช่นกัน

Thesis Title	The Development Process of Civil Society Networks for Water Conservation : A Case Study of Khlong U-Taphao Network, Changwat Songkhla.
Author	Miss Tapanee Kuaklung
Major Program	Environmental Management
Academic Year	2007

ABSTRACT

This research aims to study the development of the U-Taphao Conservation Network, factors facilitating and obstructing the mobilzation of the U-Taphao canal, its approaches and outcomes, as well as its direction. Thirty-two informants include representatives of different organizations or involved in the Network and the conservation of the U-Taphao canal in the upstream, middle-stream and downstream areas The qualitative research methods include participant and non-participant observations, semi-structured interviews, and focus group, together with document research.

A number of people concerned about the canal-related problems began to get organized and connected in the upstream, middle-stream and downstream areas since 1965 Since 2001 they have formulated the U-Taphao Conservation Network aiming to conserve and restore the three areas of the U-Taphao canal. From 2004 - 2547 it has significantly drawn various support, in cash and in kind, from local authorities, governmental agencies and non-government organizations (NGO_s). Greater numbers of participants and activities are evident.

Factors facilitating its mobilization are as follows: 1) the environmental problems in the canal, 2) strong persistence and dedication of the core-team members who provided great learning opportunities for the youth, as well as building up various alliances; and the mobilization of a variety of campaigning and learning activities, utilizing different forms of communication on a consistent basis, together with local traditions, having public space for getting-together and campaigning; and public awareness of the participants.

The obstructing factors include the lack of strategies to mobilize public participation, as well as the inadequacy of governmental organizations' law enforcement in relation to the canal polluting cases.

Regarding its approaches and outcomes, it is found that in the upstream area, there were the utilization of legal mechanisms was evident, as well as the promotion of knowledge and awareness of the youth, which was different from those in the middle-stream area that they focused on the later one. Meanwhile, the organizations in the downstream area emphasized local traditions. The strategies of promoting the youth's knowledge and awareness and utilizing local traditions seem to be the future directions of the U-Taphao Conservation Network as well.